

Przegląd materiałów do nauki języka szwedzkiego

DOI: 10.47050/jows.2022.3.63-68

Język szwedzki w ciągu ostatnich lat znacznie zyskał na popularności. Coraz więcej osób decyduje się na studiowanie szwedzkiego, gdyż znajomość tak niszowego języka może wiązać się ze zwiększoną atrakcyjnością kandydata na rynku pracy¹.

¹ Co ciekawe, o podjęcie studiów na kierunku filologia szwedzka na Uniwersytecie Jagiellońskim już trzynastcie lat temu ubiegało się średnio 6,5 kandydata na miejsce (Kowal 2019).

Bogata oferta nauczania języka szwedzkiego kierowana jest przede wszystkim do studentów, gdyż coraz więcej uczelni decyduje się na otwieranie kierunków o nazwie: filologia szwedzka (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Szkoła Wyższa Ateneum w Gdańsku), filologia germańska o specjalności język szwedzki (Uniwersytet Śląski) lub skandynawistyka ze ścieżką kształcenia w języku szwedzkim (Uniwersytet Gdański), a także w formie studiów filologiczno-biznesowych (Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Tischnera w Krakowie). Oprócz studiów licencjackich i magisterskich można również studiować ten język na niektórych uczelniach w trybie podyplomowym (Uniwersytet Gdański, Szkoła Wyższa Ateneum w Gdańsku). Na warszawskim Uniwersytecie SWPS istnieje możliwość podjęcia studiów w trybie zaocznym. Ponadto niektóre uczelnie organizują kursy otwarte, często w formie zdalnej.

Również w mniejszych miastach wiele szkół językowych ma w swojej ofercie dydaktyczną naukę języka szwedzkiego. Możliwość jest zatem sporo, ale jak dobrać materiały do nauki, aby była jak najbardziej efektywna? Wykształcony magister filologii szwedzkiej, który naucza studentów czy kursantów w szkole językowej, nie musi posiadać przygotowania pedagogicznego, co skutkuje często przypadkowym wyborem podręczników na kursach grupowych czy indywidualnych. Prowadzący korzystają często z materiałów najbardziej rozpowszechnionych, nie zawsze będąc w stanie dobrać idealnie podręcznik do niejednokrotnie zróżnicowanego poziomu grupy lub dydaktyzując występujące w nim ćwiczenia, a więc niejako ułatwić zrozumienie tekstu słuchanego czy pisanego przez wprowadzenie dodatkowych ćwiczeń przed jego prezentacją. Jak zatem podręczniki wybrać do nauki samodzielnej, a jakie realizować na kursie z lektorem? Jak dobrać te materiały z perspektywy nauczyciela? Na te pytania postaram się odpowiedzieć w dalszej części artykułu, analizując dostępne publikacje do nauki języka szwedzkiego.

Główne podręczniki

Każdy, kto zaczął swoją przygodę z nauką języka szwedzkiego, natknął się zapewne na podręcznik *Rivstart* (Levy Scherrer i Lindemalm 2014). Jest on najczęściej wybieranym podręcznikiem przewodnim na wielu kursach języka szwedzkiego lub na studiach filologicznych, nie tylko w początkowej fazie uczenia się tego języka. Podręcznik ten podzielony jest na cztery części, według poziomów zaawansowania zgodnie z klasyfikacją Rady Europy:

DAMIAN KOT

Szkoła Mistrzostwa Sportowego
M. Gortata w Krakowie
Liceum Ogólnokształcące w Krakowie

- ➔ *Rivstart A1+A2* (Levy Scherrer i Lindemalm 2014),
- ➔ *Rivstart B1+B2* (Levy Scherrer i Lindemalm 2008),
- ➔ *Rivstart B2+C1* (Levy Scherrer i Lindemalm 2017),
- ➔ *Rivstart Yrkesliv* (Levy Scherrer i Lindemalm 2012) – podręcznik do celów zawodowych.

Do pierwszych trzech części podręcznika wydane zostały zgodne z nim zeszyty ćwiczeń, które jednak w głównej mierze skupiają się bardziej na zagadnieniach gramatycznych niż leksykalnych. W części podręcznikowej oprócz zadań na rozumienie tekstu słuchanego i czytanego można znaleźć sporo ćwiczeń rozwijających sprawność nie tylko mówienia, ale także pisanie. Utrwalanie i wprowadzanie nowego słownictwa wymaga jednak wspomnianego we wstępie procesu dydaktyzacji – wskazane jest przerabianie serii *Rivstart* z nauczycielem, tym bardziej że podręcznik jest jednojęzyczny. Cała seria prowadzi do poziomu C1.

Równie popularna jest również seria podręczników *mål* (część 1: Althén i in. 2006, część 2: Althén i in. 2007). Koncepcja podręcznika, w której głównymi bohaterami są członkowie rodziny Åberg i ich sąsiedzi, pozwala autentycznie odnaleźć się uczącemu w szwedzkiej rzeczywistości, a zagadnienia gramatyczne „przemycane” są w części pierwszej w dialogach między bohaterami w sytuacjach życia codziennego. Wszystkie teksty – zarówno pisane, jak i słuchane – opatrzone zostały listą nowych słów i zwrotów w nich występujących, a oprócz tego zaznaczono krótkie i długie samogłoski. Zadania w zeszycie ćwiczeń nie tylko nawiązują do zagadnień gramatycznych przekazywanych w podręczniku, ale także pomagają w utrwalaniu poznanego słownictwa. Teksty w podręczniku nawiązują do życia codziennego Szwedów i pozwalają szybko odnaleźć się obcokrajowcowi przyjeżdżającemu do Szwecji w podstawowych sytuacjach komunikacyjnych. Pierwsza część podręcznika prowadzi do poziomu A2, druga – do poziomu B1, a pewną formą poszerzenia kompetencji językowych może być podręcznik *Mitt i mål* (Hansson Ström i Uddling 2004), prowadzący do poziomu B2. Podręcznik ten jednak również wymaga wsparcia ze strony nauczyciela.

Wspomnieć należy również o publikacjach *På svenska* (Göransson i Parada 1997) i *Svenska utifrån* (Nyborg i in. 2001) – są to zestawy podręcznika i zeszytu ćwiczeń doskonale się uzupełniające. W podręczniku *På svenska* prezentacja nowego słownictwa następuje często za pomocą obrazków oznaczonych numerami, co umożliwia także naukę samodzielnie. Warto również dodać, że każdy rozdział zakończony jest sekcjami z frazami do komunikacji, np. gdy pytamy o drogę lub rozmawiamy o pogodzie. Duża liczba zdjęć i obrazków może stanowić punkt wyjścia konwersacji. Podręcznik *Svenska utifrån* jest zaś przeznaczony do pracy pod opieką nauczyciela ze względu na trudność zadań i szybką gradację stopnia trudności oraz np. dyktanda, które występują już w początkowych częściach książki.

Dla osób, które opanowały język szwedzki w stopniu bardziej zaawansowanym, idealnie nadaje się podręcznik *Språkporten* (Åström 2006), stanowiący rozszerzenie i pogłębienie posiadanej wiedzy i będący inspiracją do ciekawych dyskusji. Każdy rozdział rozpoczyna się od dłuższego, bardziej zaawansowanego leksykalnie tekstu, z którego wybrane zostały najtrudniejsze lub kluczowe dla jego zrozumienia jednostki leksykalne, wyjaśnione następnie w języku szwedzkim za pomocą parafraz, co ma na celu ułatwienie zrozumienia tekstu. Po prezentacji tekstu następuje część ćwiczeniowa, w której znajdziemy nie tylko zadania dotyczące rozumienia tekstu w formie pytań do tekstu, lecz również ćwiczenia z lukami, ćwiczenia utrwalające i poszerzające znajomość wyrażen idiomatycznych, czasowniki frazowe (odpowiedniki angielskich *phrasal verbs*) czy zadania na słowotwórstwo. W podręczniku oprócz tekstów pisanych pojawiają się zadania na rozumienie tekstów ze słuchu, najczęściej w formie otwartych pytań. Przed wysłuchaniem tekstu warto zapoznać się z listą słów i zwrotów zamieszczoną przed pytaniami do tekstu. Jest to zabieg czysto dydaktyczny i ma na celu ułatwienie zrozumienia tekstu zawierającego te jednostki leksykalne.

Inną propozycją podręcznika jest *Svenska för utländska studenter* (Rehnqvist 2006), który oprócz typowych zadań podręcznikowych zawiera tłumaczenia słownictwa z języka szwedzkiego na język angielski. Analogie te są bardzo pomocne, tym bardziej że oba te

języki należą do grupy języków germańskich. Stanowi on doskonałe uzupełnienie podręczników *Rivstart A1+A2, mål 1, På svenska 1* oraz *Svenska utifrån*, gdyż rozdziały pokrywają się tematycznie, a dodatkowe odwołania do języka angielskiego ułatwiają zrozumienie treści.

Słownictwo

Pozycją, od której warto zacząć tę część, jest podręcznik *Bygg upp ditt ordförråd* (część 1: Watcyn-Jones 1980, część 2: Watcyn-Jones 1984, część 3: Watcyn-Jones 1990), poświęcony przede wszystkim poszerzaniu zasobu słownictwa. Ćwiczenia na dopasowanie synonimów i antonimów przeplatane są obrazkami wizualizującymi przedmioty codziennego użytku, które trzeba przyporządkować do opisujących je słów. Urozmaicony czasochłonnymi zagadkami i komiksami z codziennymi sytuacjami, do których należy dopasować właściwe reakcje językowe, świetnie sprawdza się zarówno przy wprowadzeniu nowego słownictwa, jak i przy jego utrwalaniu. Podręcznik jest wprawdzie czarno-biały, ale z dydaktycznego punktu widzenia wart polecenia. Obrazki czy historie komiksowe w nim zawarte mogą być użyte jako bodźce do budowania dłuższych (również monologowych) wypowiedzi ustnych i pisemnych. W poszczególnych częściach została zachowana gradacja stopnia trudności. Co więcej, na drugiej stronie każdej części znajdują się wskazówki w sekcji *Till eleven* (Do ucznia), jak korzystać z tego podręcznika. Osoby, które opanowały podstawy języka szwedzkiego, mogą zatem samodzielnie korzystać z tej pozycji.

Osobom uczącym się języka szwedzkiego nieco dłużej godna polecenia jest pozycja *Avancera ord* (Mathlein 2008). Każdy z dwudziestu zestawów słownictwa rozpoczyna się od prezentacji jednostek leksykalnych opatrzonych komentarzem gramatycznym (część mowy, formy przymiotników, czasowników, imiesłówów czy liczby mnogiej w wypadku rzeczowników), które jednak nie zostały przetłumaczone na żaden inny język. W części ćwiczeniowej zaprezentowanym wcześniej słownictwem należy uzupełnić luki w odpowiednich formach, co z kolei wymaga szerszej wiedzy gramatycznej. Ponadto znajdziemy w niej ćwiczenia zarówno na dopasowanie synonimów i antonimów, jak i jednokrotnego wyboru, w których trzeba wybrać synonimiczne zdanie najbardziej oddające sens zdania wyjściowego. Po przeobrażeniu kilku zestawów słownictwo można utwalić w innych kontekstach, wykonując tzw. ćwiczenia zbiorcze (*sammanfattande övningar*). Biorąc pod uwagę trudność występujących w podręczniku ćwiczeń, wykonując zadania, warto skorzystać ze wsparcia nauczyciela.

Dla bardzo zaawansowanych wart uwagi jest zestaw ćwiczeń *Svår svenska. Idiom och slang i urval* (Hallström 1999). Niemal każde ćwiczenie zaczyna się od prezentacji nowego słownictwa za pomocą jednojęzycznych definicji, następnie jest zadanie polegające na przyporządkowaniu definicji do danego idiomu/pary słów, a na końcu ćwiczenie wymagające wstawiania nowych słów w luki w konkretnym kontekście. Oprócz idiomów i par słów na końcu podręcznika znajdziemy ćwiczenia na język potoczny (slang). Zestaw ten warto przeobrażać z native speakerem, który jako rodzimy użytkownik języka dostarczyć może dodatkowych informacji językowo-kulturowych.

Ord med mening (Edegran 2005) to zestaw ćwiczeń podzielony na osiem tematycznie dobranych rozdziałów, przeznaczony dla osób, które opanowały język na poziomie co najmniej A2+/B1. Każde ćwiczenie zaczyna się tabelką z wyjaśnieniami słów w języku szwedzkim w formie jednojęzycznych definicji. Po zapoznaniu się z definicjami można przystąpić do ćwiczeń, które pozwalają nauczyć się kontekstów, w których zaprezentowane słowa mogą być użyte, np. wstawiając słowa w luki czy wykreślając niepasujące słowa do pozostałych. Ponadto można tu znaleźć ćwiczenia na przekształcanie części mowy. Podręcznik doskonale sprawdza się w pracy indywidualnej.

Gramatyka

Zdecydowanie najbardziej obszerną pod względem zagadnień gramatycznych jest publikacja *Form i fokus* (część A: Fasth i Kannermark 1996, część B: Fasth i Kannermark 1997, część C: Fasth

i Kannermark 1998), w której również zachowana została gradacja stopnia trudności przerabianych treści. Kompendium to uporządkowane jest według części mowy, ale istnieje możliwość przerabiania zagadnień gramatycznych w alternatywnej kolejności, zaproponowanej przez autorów podręcznika na początku książki, zaraz po spisie treści. Podręcznik ten nadaje się zarówno do wykorzystywania na kursach, jak i do pracy samodzielnej od poziomu A1+ (część A). Schematyczność ćwiczeń, ilustracje i obszernie wyjaśnienia zilustrowane przykładami sprawiają, że można nie tylko ćwiczyć zagadnienia gramatyczne, ale także poszerzać słownictwo.

Absolutnie pionierską pozycją na polskim rynku sprzedażowym jest jednak podręcznik *Troll* (Dymel-Trzebiatowska i Mrozek-Sadowska 2011), w którym zagadnienia gramatyczne zostały omówione szczegółowo w języku polskim. Składa się on z dwóch części, przy czym druga stanowi pogłębienie i rozszerzenie treści wprowadzonych w części pierwszej. Przejrzysty układ podręcznika (po lewej stronie teoria zilustrowana przykładami, a po prawej – zestaw ćwiczeń z nią korelujący), gradacja stopnia trudności ćwiczeń oraz zwrócenie uwagi na wyjątki od opisanych reguł sprawiają, że zagadnienia można opanować holistycznie, a z podręcznikiem można pracować zupełnie samodzielnie.

Dobrym uzupełnieniem wymienionych powyżej pozycji na poziomie początkującym (*nybörjarsvenska*) może być podręcznik *I princip* (Bruzeus i Håkansson 1993). Podzielony według kategorii gramatycznych i opatrzony wyjaśnieniami nowych zagadnień i obszernymi komentarzami, jest jednocześnie podręcznikiem zachowującym gradację stopnia trudności. Materiał ten doskonale nadaje się do samodzielnego przećwiczenia zagadnień wprowadzonych przez nauczyciela.

Warto również wspomnieć o *Första övningsboken i svensk grammatik* (Hellström 1994) oraz *Andra övningsbok i svensk grammatik* (Hellström i Zalcmanis 1996) – pozycjach skupiających się na zagadnieniach gramatycznych od najprostszych po trudniejsze, z wyjaśnieniami i komentarzami w języku szwedzkim, co z pewnością wymaga wsparcia nauczyciela. Materiał ten zawiera zarówno ćwiczenia schematyczne, drylowe, jak i trudniejsze, wymagające kreatywności.

Praca z tekstem

Jednym z podręczników do rozwijania umiejętności pracy z tekstem przewidzianym dla uczniów od poziomu A1 do B1 jest *Kort och lätt* (Olausson 2008). Pierwsze trzy rozdziały składają się głównie z ćwiczeń w formie dialogów, które znacznie częściej możemy napotkać w języku mówionym niż pisanim. W kolejnych rozdziałach pojawiają się formy tekstów różnej długości: od maili po teksty prasowe, reklamowe czy specjalistyczne.

Sju jobb (Wäremark 2007) to podręcznik przeznaczony dla osób, które opanowały już podstawy języka szwedzkiego i chcą ćwiczyć rozumienie tekstu pisanego oraz formułowanie wypowiedzi pisemnej. Siedmioro bohaterów podręcznika wykonuje różne profesje i doświadcza rozmaitych sytuacji zawodowych: od problemów z klientami jako sprzedawca po problem nadgodzin w pracy. Do każdego tekstu załączono zestaw pytań, a one same stanowią inspirację do formułowania wypowiedzi ustnych na zaproponowane pod nimi tematy oraz wypowiedzi pisemnych, np. esemesów w odpowiedzi na opisany problem nadgodzin czy wypełnianie formularzy na podstawie tekstu dialogowego.

Osobom, które osiągnęły wyższy poziom zaawansowania językowego (B1/B2), polecić można podręczniki z serii *Text i fokus* (część 1: Fasth 2003, część 2: Fasth 2006). Koncepcja książki, w której prezentowany tekst jest niejednokrotnie zadaniem leksykalno-gramatycznym, pozwala na powtarzanie, utrwalanie, ale także rozszerzanie kompetencji leksykalnych i środków językowych. Teksty te są stosunkowo długie, porównywalne niemalże pod względem trudności z tekstami w podręczniku *Språkporten*. Ćwiczenia następujące po prezentowanym tekście nie tylko dotyczą treści tekstu, lecz również rozszerzają słownictwo i pomagają opanować trudniejsze struktury gramatyczne. Podręcznik ten – w przeciwieństwie do *Kort och lätt* oraz *Sju jobb* – warto analizować pod opieką nauczyciela.

Podsumowanie

Podręczników do nauki języka szwedzkiego jest naprawdę sporo, a warto dodać, że w treści tego artykułu znalazły się tylko – najistotniejsze z subiektywnego punktu widzenia nauczyciela dydaktyka – pozycje dla osób zarówno rozpoczynających, jak i kontynuujących naukę. Połowa z nich wymaga jednak – ze względu albo na jednojęzyczność podręcznika, albo na trudność dobranych w nich ćwiczeń – przerabiania treści pod opieką nauczyciela, z siedmiu spośród szesnastu przeanalizowanych książek można efektywnie korzystać samodzielnie, a wśród tych pozycji znajdują się takie, które nadają się do pracy zarówno indywidualnej, jak i z nauczycielem.

BIBLIOGRAFIA

-
- Althén, A., Ballardini, K., Stjärnlöf, S., Viberg, Å. (2006), *Mål 1*, Stockholm: Natur och Kultur.
 - Althén, A., Ballardini, K., Stjärnlöf, S., Viberg, Å. (2007), *Mål 2*, Stockholm: Natur och Kultur.
 - Åström, M. (2006), *Språkporten*, Lund: Studentlitteratur AB.
 - Bruzeus, L., Håkansson, G. (1993), *I princip*, Lund: Almqvist & Wiksell förlag.
 - Dymel-Trzebiatowska, H., Mrozek-Sadowska, E. (2011), *Troll 1*, Gdańsk: słowo/obraz terytoria.
 - Edegran, B.M., Lönneberg, A. (2005), *Ord med mening*, Stockholm: Sanoma Utbildning.
 - Fasth, C., Kannermark, A. (1996), *Form i fokus A*, Lund: Folkuniversitetets förlag.
 - Fasth, C., Kannermark, A. (1997), *Form i fokus B*, Lund: Folkuniversitetets förlag..
 - Fasth, C., Kannermark, A. (1998), *Form i fokus C*, Lund: Folkuniversitetets förlag.
 - Fasth, C., Kannermark, A. (2003), *Text i fokus 1*, Lund: Folkuniversitetets förlag.
 - Fasth, C., Kannermark, A. (2006), *Text i fokus 2*, Lund: Folkuniversitetets förlag.
 - Göransson, U., Parada, M. (1997), *På svenska! 1*, Lund: Folkuniversitetets förlag.
 - Hansson Ström, E., Uddling, J. (2004), *Mitt i mål*, Stockholm: Natur och Kultur.
 - Hallström, A., Östberg, U. (1999), *Svår svenska. Idiom och slang i urval*, Stockholm: Studentlitteratur AB.
 - Hellström, G. (1994), *Första övningsboken i svensk grammatik*, Stockholm: Sanoma Utbildning.
 - Hellström, G., Zalcmanis, I. (1996), *Andra övningsboken i svensk grammatik*, Stockholm: Sanoma Utbildning.
 - Kowal, I. (2019), *Motywacja do studiowania filologii szwedzkiej jako filologii rzadkiej*, „Języki Obce w Szkole”, nr 2, s. 37–41.
 - Levy Scherrer, P., Lindemalm, K. (2014), *Rivstart A1+A2*, Stockholm: Natur och Kultur.
 - Levy Scherrer, P., Lindemalm, K. (2008), *Rivstart B1+B2*, Stockholm: Natur och Kultur.
 - Levy Scherrer, P., Lindemalm, K. (2017), *Rivstart B2+C1*, Stockholm: Natur och Kultur.
 - Levy Scherrer, P., Lindemalm, K. (2012), *Rivstart Yrkesliv*, Stockholm: Natur och Kultur.
 - Mathlein, M. (2008), *Avancera ord*, Stockholm: Liber.
 - Nyborg, R., Pettersson, N.O., Holm, B. (2001), *Svenska utifrån*, Uppsala: Svenska institutet.
 - Olausson, Y. (2009), *Kort och lätt*, Lund: Folksuniversitetets förlag.
 - Rehnqvist, G. (2006), *Svenska för utländska studenter*, Lund: Studentlitteratur AB.
 - Watcyn-Jones, P. (1980), *Bygg upp ditt ordförråd 1*, Trelleborg: Folksuniversitetets förlag.
 - Watcyn-Jones, P. (1984), *Bygg upp ditt ordförråd 2*, Trelleborg: Folksuniversitetets förlag.
 - Watcyn-Jones, P. (1990), *Bygg upp ditt ordförråd 3*, Trelleborg: Folksuniversitetets förlag.
 - Wäremark, L. (2007), *Sju jobb*, Stockholm: Natur och Kultur.

DAMIAN KOT Nauczyciel języka niemieckiego i szwedzkiego oraz kultury regionu nordyckiego w Liceum Ogólnokształcącym i Niepublicznej Szkole Podstawowej Mistrzostwa Sportowego Marcina Gortata w Krakowie. Lektor języka szwedzkiego w Szkole Wyższej Ateneum w Gdańsku. Absolwent filologii germańskiej z językiem szwedzkim na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Studiował na Uniwersytecie Sztokholmskim w ramach programu Erasmus+.